

Kriminalvårdens Inre Värld

En kvalitativ intervjustudie om det
Isoleringsbrytande arbetet med häktade barn

Alice Gustafsson

Handledare
Malin Åkerström

Arbetets art: Kandidatuppsats i Kriminologi

Sidantal: 41

Titel: Kriminalvårdens inre värld: En kvalitativ intervjustudie av det isoleringsbrytande arbetet med häktade barn.

Författare: Alice Gustafsson

Handledare: Malin Åkerström

Datum: 2024.05.03

Sammanfattning:

Sedan 2021 har häktade barn mellan 15 och 17 år enligt lag rätt till fyra timmars mellanmänsklig kontakt om dagen. Den här studien belyser både bristen av kvalitativ utvärdering och av tydliga riktlinjer för hur det isoleringsbrytande arbetet ska genomföras på svenska häkten. Genom en intervjustudie med fyra kriminalvårdare från två olika häkten undersöks kriminalvårdares upplevelser av sin yrkesroll i det isoleringsbrytande arbetet med häktade barn. Uppsatsen fokuserar på tre områden: den kontakt som kriminalvårdarna upplever att de får med de häktade barnen, hur de navigerar mellan att sätta gränser och skapa kontakt samt hur de anser att det isoleringsbrytande arbetet kan förbättras. Intervjupersonerna gav exempel på konkreta och interaktiva åtgärder som verkade syfta till att främja meningsfulla samtal med klienterna. Intervjupersonerna verkade till övervägande del sträva efter att förmedla nya insikter och "visdom" till barnen, både genom dialog och genom att lära dem grundläggande vardagssysslor såsom städning och personlig hygien. Trots detta var tron om att de gör långsiktig skillnad för barnen låga. Kriminalvårdarnas förhållningssätt gentemot klienterna analyserades utifrån ett föräldraperspektiv, vilket bidrog till en djupare förståelse för deras kontakt med barnen. De intervjuade kriminalvårdarna upplevde att det gränssättande och kontaktskapande arbetet är ömsesidigt beroende av varandra, och att de inte komplicerar yrkesrollen. Tre av fyra kriminalvårdare framhäver bristen på möjligheter till utbildning inom bemötandet av barn och uttrycker en önskan om sådan kompetensutveckling. Intervjuerna belyste även den betydande skillnaden mellan avdelningsarbete på ett häkte och det interaktiva arbete som krävs av isoleringsbrytande kriminalvårdare.

Nyckelord: Häktade barn, isoleringsbrytande åtgärder, interaktion, kontakt, Kriminalvården, gräsrotsbyråkrati, accounts

FÖRORD

Min förhoppning är att denna uppsats ska ge utomstående en djupare insikt i vad som kan betraktas som en både rigoröst granskad och samtidigt dold verksamhet. Genom att belysa bristen på forskning inom en avgörande del av barns tillvaro under häktningstiden, syftar min uppsats till att fylla en kunskapslucka och framhäva vikten av att undersöka och förstå detta område mer ingående.

Med detta sagt vill jag rikta ett stort tack till er kriminalvårdare som generöst delade med er av era vardagserfarenheter och insiktsfulla reflektioner om yrket. Utan er hade den här studien inte varit möjlig. Er medverkan och era berättelser har varit ovärderliga för att kunna bidra till en ökad förståelse för ämnet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Innehållsförteckning	Fel! Bokmärket är inte definierat.
1. INLEDNING	5
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Begreppsdefinitioner och vissa förkortningar	6
2. BAKGRUND	6
2.1 Kriminalvården.....	6
2.2 Kriminalvårdares arbetsuppgifter och bemötande av intagna.....	7
2.1.a) Bemötande enligt häkteslagen	8
2.1.b) Bemötande enligt Kriminalvårdens värdegrund och policy	9
2.3 Barn och häktning.....	9
2.4 Isoleringsbrytande åtgärder	10
3. TIDIGARE FORSKNING	12
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	13
4.1 Gräsrotsbyråkrater	13
4.2 Accounts.....	15
5. METOD	15
5.1 Urval och intervjuer	16
5.2 Kodning och analys	17
5.2.a) Key incidents	19
6. RESULTAT OCH ANALYS	19
6.1 Kontakten med häktade barn.....	20
6.1.a) Handlingsutrymmet i isoleringsbrytande arbete	20
6.1.b) En kram.....	23
6.1.c) En förälder	24
6.2 Balans mellan gränsdragning och kontakt	26
6.3 Förbättringsområden.....	27
7. SAMMANFATTANDE DISKUSSION	29
7.1 Metodologiska reflektioner.....	30
7.2 Författarens reflektioner	31
8. KÄLLFÖRTECKNING	33
8.1 Lagrum	36
9. Bilagor	37
Bilaga A	37
Bilaga B	38
Bilaga C	39

1. INLEDNING

Sju kvadratmeter, en skumgummimadrass och gröna mjukiskläder har blivit vardagen för allt fler barn i Sverige. Den genomsnittliga mängden barn som är inskrivna på häkte steg från 29 under 2022 till 74 år 2023 (Kriminalvården, 2024). Under en mätning i oktober 2023 fanns det drygt 100 häktade barn i Sverige (Miller, 2023). Trots att frihetsberövande av barn går emot den ratificerade barnkonventionen kvarstår behovet att kunna utreda misstänkta minderåriga som i högre grad involveras i grov brottslighet.

År 2021 stiftades en lag som ger häktade mellan 15 och 17 år rätt till bruten isolering fyra timmar om dagen. All mellanmänsklig kontakt tillgodoräknas som isoleringsbrytande, vilket innefattar vistelse med andra intagna eller eventuella besök från polis, advokat, lärare och anhöriga. Men en stor del av de isoleringsbrytande åtgärderna består av att barnet umgås med häktespersonal. Arbetet är resurskrävande och Kriminalvården har haft svårt att bemanna häktena i takt med ett ökande antal häktningar av barn. I kvantitativ mening har det uppmärksammats i media och rapporter att häktade barn inte fått den mängd isoleringsbrytande åtgärder de har rätt till (Hjertén & Zangana, 2023). I kvalitativ mening är utvärderingarna obefintliga. Vad händer i mötet mellan ett häktat barn och en kriminalvårdare? Det finns få dokumenterade riktlinjer för hur en kriminalvårdare i sitt bemötande med ett barn ska bryta isoleringen. En lagkommentar föreskriver kontakten som *meningsfull*. Barn som häktats är dessutom ofta är drabbade av psykisk ohälsa, narkotikamissbruk och psykiatriska funktionsnedsättningar (Andershed & Andershed, 2019), vilket kan antas vara försvårande omständigheter för att bemöta den intagna. Det läggs alltså ett stort ansvar på den enskilde isoleringsbrytande kriminalvårdaren att skapa en meningsfull kontakt med barnet. För att undersöka hur kriminalvårdare går till väga och bemöter häktade barn i det isoleringsbrytande arbetet utfördes en intervjustudie från två olika häkten. Uppsatsen tar avstamp i Lipskys (2010) teori om gräsrotsbyråkrati och Lyman och Scotts (1968) teori om hur människors redogörelser av sitt handlande.

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsens frågeformulering syftar till att undersöka kriminalvårdarens subjektiva upplevelser av arbetet och den kontakt som uppstår med det häktade barnet under isoleringsbrytande åtgärder. Syftet kommer besvaras med hjälp av följande frågeställningar:

- Hur beskriver kriminalvårdare isoleringsbrytande åtgärder och den kontakt de får med häktade barn?
- Hur beskriver kriminalvårdare balansen mellan det gränssättande och kontaktskapande arbetet med häktade barn?
- Hur tycker kriminalvårdare att isoleringsbrytande åtgärder kan förbättras?

1.2 Begreppsdefinitioner och vissa förkortningar

Barn/ minderårig: Avser de mellan 15 och 17 år som är intagna på häkte i väntan på dom eller placering.

Klienter: Intagna (används synonymt) på häktet.

Häkte: För frihetsberövade misstänkta för brott i väntan på dom och/ eller avvaktar på en placering till anstalt för verkställande av sitt straff. Se avsnitt 2.3 för mer information om häktningsskäl.

Isoleringsbrytande åtgärder/ IBÅ / 'isol-bryt': Tiden som en kriminalvårdare eller annan spenderar med en minderårig klient med syfte att uppfylla det dagliga kravet om fyra timmars bruten isolering.

GEM: Gemensamhetsavdelning på ett häkte. Lokaler där isoleringsbrytande åtgärder utförs med häktade intagna, i enskildhet eller grupp.

Opcat: FN:s tilläggsprotokoll till konventionen mot tortyr.

SFS: Svensk Författningssamling.

JO: Justitieombud.

2. BAKGRUND

2.1 Kriminalvården

Kriminalvården är en statlig myndighet med cirka 18 000 anställda som ansvarar för häkten, anstalter och frivård. Myndighetens syfte är att "...göra samhället säkrare, tryggare och att minska återfall i brott." (Kriminalvården, 2023). Kriminalvårdare som jobbar på häkte, anstalt eller med transporter genomgår en obligatorisk grundutbildning på ungefär 24 veckor, inklusive praktik på arbetsplatsen (Kriminalvården, u.å.C). I mån om bemanning- och utbildningsplatser sker inte nödvändigtvis utbildningen i direkt anslutning till anställningen.

De nyanställda genomgår initialt en lokal introduktionsutbildning på den aktuella arbetsplatsen. (ibid.)

Den 13 februari 2024 gick Kriminalvården upp i stabsläge till följd av en akut nationell platsbrist på både häkten och anstalter (Berg, 2024). Platsbristen betraktas som en konsekvens av en reell ökning av grov brottslighet som kräver att fler misstänkta sitter häktade under utredningen och verkställer längre fängelsestraff (ibid.). I media uppmärksammas det på flera vis hur platsbristen kan utgöra säkerhetsrisker, både för rättssäkerheten, de intagna och personal.

Under 2023 rekryterades 3 358 kriminalvårdare, exklusive praktik-tjänster, vilket är mer än en fördubbling från 2021. Enligt Kriminalvårdens årsredovisning 2023 har massrekryteringen av personal varit hämmande för både den kvantitativa och kvalitativa insatsen mot häktade barn (Kriminalvården, 2023). Dubbelbeläggningar och kraftig nyrekrytering anses också utgöra en säkerhetsrisk, där våld mellan intagna och mot personal blir allt vanligare (Nilsson, 2022; Nordebo & Eriksson, 2023). Enligt Brottsförebyggande rådets (Brå, 2006) rapport om hot och våld mot kriminalvårdens personal kan aggressiva eller våldsamma situationer uppstå i de situationer då personalen har otillräcklig kunskap kring regler och processer, eller har bristande förmågor i att delge beslut eller tillsägelser på ett sätt som inte provocerar den intagne. Justitieombudsman Katarina Pahlsson (2024b) påpekar att både underbemanning och bristande kompetens till följd av hög personalomsättning medför allvarliga konsekvenser för personaltryggheten. Samtidigt påstår Christer Hallqvist, ordförande i Seko Kriminalvården, att klientelet nu för tiden är mer våldsbenägna än tidigare (Nilsson, 2022). Det ökade säkerhetsarbetet som krävs i myndighetens överbelastade läge minskar även personalens möjligheter till en vårdande, isoleringsbrytande roll för de intagna (Nordebo & Eriksson, 2023).

2.2 Kriminalvårdares arbetsuppgifter och bemötande av intagna

Ekbom et al. (2010) beskriver kriminalvårdarens yrkesroll som tvåfaldig: de fungerar både som 'fångvaktare' som upprätthåller ordning och sanktionerar överträdelser samt som vårdande och empatisk medmänniska som ser till de intagnas behov och rättigheter. De ansvarar för att motverka rymningar, droger eller annan brottslighet. Kriminalvårdare sköter den dagliga verksamheten med bland annat besök, in- och utskrivningar, matutdelning,

visitationer av bostadsrum och intagna. Samtidigt har de en vårdande roll där de förväntas utföra socialkurativa åtgärder för att motverka fortsatt kriminalitet efter att den intagna avtjänat sitt straff eller häktetid inom Kriminalvården. Hur kriminalvårdaren balanserar den binära arbetsrollen problematiseras bland annat av författarna (ibid.) som menar att de intagnas förtroende till vårdarna kan försämrats av det kontrollerande och sanktionerande arbetet.

Kriminalvårdens omfattning och uppdrag är en fortlöpande diskussion på det kriminalpolitiska fältet och det råder skilda meningar om vad kriminalvårdsarbete ska innebära. Jimmie Åkesson, partiledare för Sverigedemokraterna, föreslog i sitt sommartal 2022 att Kriminalvården borde byta namn till Straffverket med motiveringen att verkställandet av straffet ska vara myndighetens huvuduppgift (Strand, 2022). Peter Ask, Sekos samordnare för huvudskyddsombuden i Kriminalvården, tror att en sådan reform skulle avskräcka folk från att vilja arbeta inom myndigheten (Nilsson, 2022). Hur fördelningen ska vara mellan ett vårdande och kontrollerande arbete är alltså något som kan diskuteras.

2.1.a) Bemötande enligt häkteslagen

I Häkteslagens (SFS 2010:611) första kapitel framgår bestämmelser kring bemötandet av intagna:

4 § Varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

5 § Verkställigheten ska utformas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. I den utsträckning det är lämpligt och den intagne samtycker till det, ska åtgärder vidtas för att ge honom eller henne det stöd och den hjälp som behövs.

6 § andra stycket: En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

2.1.b) Bemötande enligt Kriminalvårdens värdegrund och policy

Kriminalvårdens värdegrund ska vägleda hur anställda ska bemöta både medarbetare och klienter. Klientnära arbete ska ske ”*personligt men inte privat*” (Kriminalvården u.å., a.). Kriminalvårdaren ska kunna arbeta på ett sätt som ”bygger på kunskap, smidighet och inlevelse utan avkall på den egna integriteten” (ibid:11). Det är en uppmaning att inte dela med sig om delar av sitt privatliv med intagna som kan öka risken för otillåten påverkan (ibid.). Kriminalvårdare förväntas även arbeta på ett *professionellt* sätt med tillräcklig kunskap och tydliga värderingar, på ett *rättssäkert* sätt som är korrekt och förutsägbart, och *pålitligt* bidra till samhällsskydd och säkerhet (ibid.).

2.3 Barn och häktning

I Rättegångsbalken 24 kap 1§ anges det att ”[d]en som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer får häktas, om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon

1. (Flyktfara) avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff,
2. (Kollusionsfara) genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning, eller
3. (Recidivfara) fortsätter sin brottsliga verksamhet.”.

En person under 18 år anhålls och häktas enligt samma grundprinciper som vuxna, däremot endast om det står i enlighet med 23§ i lagen (1964:167) om särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL, där det framgår att barn endast ska häktas om det finns synnerliga skäl och ingen alternativ övervakning kan ske. Häktning av barn sker mycket restriktivt och i princip uteslutande vid misstanke för grov brottslighet, exempelvis mord, mordförsök, grovt rån, grovt vapenbrott, sexualbrott eller liknande (Åklagarmyndigheten, 2022). Häktningen sker därmed oftast med restriktioner som begränsar den intagnes möjligheter till kontakt med omvärlden enligt 6 kap. i häkteslagen (SFS 2010:611). Barn är särskilt sårbara och påverkade av den ökade isoleringen som restriktioner medför för den intagne (Barnombudsmannen, 2013, Broberg et al., 2015). I forskningsrapporten av Kriminalvården (2022b) framgår det att barns och ungdomars skadeverkningar av häktningen ska antas vara större än hos vuxna och att myndighetens insatser ska försöka motverka dessa. Trots det framställer

kommittédirektivet (2023:102) behovet av att kunna utöka möjligheten att anhålla och häkta barn för att kunna ha fungerande och effektiv brottsbekämpning mot den grova brottsligheten som barn i ökande grad involveras i. Bristande handlingsutrymme i frihetsberövandet av misstänkta barn anses förhindra statens möjligheter att beskydda den unge från den kriminella miljön. Trots att förmildrande omständigheter kring unga lagöverträdare ska ses till barnens rättigheter enligt barnkonventionen betonas det i direktivet att det också riskerar att göra barn särskilt sårbara för att dras in i grov brottslighet (ibid.).

Enligt 4 a § i SFS 1920:740 får häktningstiden innan åtal väcks för barn inte överskrida tre månader. Om det råder synnerliga skäl att den misstänkte fortsätter vara frihetsberövad kan åklagaren begära att tiden överskrids. Lag (2021:285). Både internationell kritik (se Europarådet, 2021) och nationell kritik (se Barnombudsmannen, 2021; Advokatsamfundet, 2021) har riktats mot de långa häktningstider som råder i Sverige, i synnerhet för häktade barn. Under 2022 avslutades ungefär hälften av häktningsfallen av minderåriga inom en månad, och 85 procent av fallen avslutades inom tre månader. Dessa siffror ligger i linje med motsvarande statistik för både 2021 och 2020 (Kriminalvården, 2022a).

2.4 Isoleringsbrytande åtgärder

I 2 kap. 5 a § häkteslagen (SFS 2010:611) fastläs att en misstänkt person som är under arton år och intagen i häkte har rätt att vistas med personal eller någon annan i minst fyra timmar per dygn. Lag (2021:289). Lagen trädde i kraft den 1 juli 2021.

All mellanmännisklig kontakt för den minderåriga intagna tillgodoräknas som isoleringsbrytande tid. Den isoleringsbrytande aktiviteten ska företrädesvis ske utanför den intagnas bostadsrum (Kriminalvården, 2024). Isoleringsbrytande tid ska dokumenteras på utskrivna blanketter (JO Protokoll dnr O 3-2022). Gunnel Lindeberg anger i lagkommentar 29 i 2 kap. 5 § i häkteslag (2010: 611) att isoleringsbrytande kontakt måste vara ”meningsfull” i enlighet med internationella definitioner av isolering (se FN:s definition i Brå, 2017:12). Eftersom häktade barn nästan uteslutande förläggs med restriktioner begränsas dennes möjlighet till kontakt med omvärlden och andra intagna. Med godkännande från åklagare kan två minderåriga intagna med restriktioner beviljas för vistelse ihop. Vistelsen benämns som ’samsittning’ och innebär att de två intagna kan vistas tillsammans i ett av bostadsrummen och gå sin dagliga promenad ihop. I Prop. 2019/20:129 framgår det dock att ett barn som

häktats utanför storstadsområden har mycket begränsad möjlighet till vistelse med andra intagna. Vidmakthållandet av skolgången ses som den viktigaste insatsen för häktade barn eftersom den kan ha en brottspreventiv inverkan på individen (Kriminalvården, u.å., c). Om ett barn väljer att undervisas av häktets lärare under sin häktetid tillgodoräknas det som isoleringsbrytande tid. Isoleringsbrytande aktiviteter kan även vara besök från polis, advokat, socialtjänst, sjukevårdare, anhöriga eller frivilligaktör. Utöver dessa former av isoleringsbrytande åtgärder får den intagne möjlighet att vistas med personal så att det dagliga minimikravet uppfylls. Denna typ av isoleringsbryt utgör en stor andel av barnets möjlighet till mellanmännisklig kontakt under sin häktetid (Kriminalvården, 2022b).

Isoleringsbrytande åtgärder syftar till att minska de skadeverkningar som häktesmiljö kan innebära för den minderåriga klienten (Kriminalvården, 2016). Enligt Kriminalvården (2016: 23) ska häktesverksamheten ta hänsyn barns behov och förutsättningar eftersom ”de befinner sig i en annan utvecklingsfas och att de inte är myndiga”. Barn har inte samma förmåga att hantera isolering och betraktas som särskilt sårbara för frihetsberövande (Barnombudsmannen, 2013; Broberg et al., 2015). Beslut som berör det frihetsberövade barnet ska därför ske med hänsyn till Barnkonventionen §39 (SFS 2018:1197; Kriminalvården, 2016). I *Kriminalvårdens handbok för arbetet med barnrättsperspektivet* beskrivs riktlinjer för insatsernas innehåll:

”Vidare bör häktetiden för barn, om möjligt, ges kvalitativt innehåll och insatserna ska särskilt syfta till att arbeta med faktorer som förbättrar förutsättningarna för barnet efter tiden i Kriminalvården. När det gäller barn handlar det ofta om korta påföljder och det blir då än mer viktigt att insatserna på häkte får ett fördjupat innehåll.” (Kriminalvården, 2016: 24)

Kriminalvårdens möjlighet till individanpassade åtgärder förefaller begränsade. Enligt rapporter beror variationen av aktivitet på vad som kan erbjudas på det specifika häktet (Kriminalvården, 2022). Samtidigt dras slutsatsen i Kriminalvårdens *Kartläggning av häktade barn och ungdomar i Sverige 2019-2020* (2022: 6) att ”den häktades bakgrund kan ha betydelse för situationen i häkte och häktespersonalens arbete med isoleringsbrytande åtgärder, exempelvis på grund av språkliga hinder och bristande nätverk i Sverige”.

3. TIDIGARE FORSKNING

Det råder en brist på omfattande vetenskapliga studier som fokuserar på kriminalvårdarens isoleringsbrytande arbete med intagna barn. Det som kunde hittas publicerat om isoleringsbrytande åtgärder var lagstiftning och dess bakgrund (avsnitt 2.4), Kriminalvårdens egna kvantitativa mätningar (Kriminalvården, 2023) och JO-granskningar där isoleringsbrytande åtgärder inkluderats (se till exempel Pahlsson, 2024). Granskningarna genomsyras av kritik för en bristande mängd isoleringsbrytande åtgärder. 2019 skickade Kriminalvården ut en enkät till häkten med syftet att få en överblick hur isoleringsbrytande åtgärder utförs och organiseras på respektive enhet (se Kriminalvården, 2023: bilaga 1). Enkätsvaren visade bland annat att personalen upplever att psykisk ohälsa hos de intagna på häktena ökar och blir mer svårhanterlig. Inga detaljerade beskrivningar av hur det isoleringsbrytande åtgärderna genomförs eller upplevs fanns att tillgå i Kriminalvårdens (2023) sammanställning av enkätsvaren.

Flera kandidat- och masteruppsatser har granskat kriminalvårdarens perspektiv på sin yrkesroll samt deras tillvägagångssätt i bemötandet gentemot intagna individer på häkte och anstalt. Stefansdotter (2016) undersökte hur människor som varit häktade med restriktioner upplever bemötandet från kriminalvårdare i både en stödjande och kontrollerande roll. Kriminalvårdarna i studien hade ingen negativ inställning till deras tvåfaldiga yrkesroll, även om de intagna hade yttrat att ett ökat säkerhetstänk hade hämmat möjligheter för isoleringsbrytande åtgärder när personalens arbete prioriterades till annat. Stefansdotter (2016) använde Goffmans *Totala institutioner* (2014a) som teoretisk utgångspunkt för sin uppsats. Marszalek (2018) gjorde en intervjustudie för att undersöka kriminalvårdarnas förhållningssätt mot de intagna och fann att de upplevde säkerheten, den humana människosynen och respekt som väsentliga i sitt bemötande av intagna. Marszalek (2018) jämförde kriminalvårdarens hänvisningar till myndighetens ledord *personlig men inte privat* med Goffmans teori om *rolldistans* (2014b). Även Larsson (2012) använder Goffmans teori för att undersöka kriminalvårdarens syn på yrkesidentiteten utifrån *personlig men inte privat*.

Nyström (2014) intervjuade kriminalvårdare som möter unga intagna och fann att de framförde ett centralt fokus på ett humant, etiskt bemötande. Författaren utgår ifrån Goffmans (1983) conceptualisering av anstalter som en byråkrati där resursbrist och en likabehandlingspolicy leder till en otillräcklig individanpassning av de intagna. Resonemanget

liknar Lipskys (2010) teori om gräsrotsbyråkrati som används i denna uppsats. Nyström (2014: 36) menar att byråkratiska uppbyggnaden kommer ”i konflikt med den humanistiska människosynen.”. Den tvåfaldiga yrkesrollen betonas även i denna uppsats. Nyström (2018) lyfter svårigheter att utvärdera kriminalvårdares tillämpning av etiska policys eftersom det vardagliga arbetet innefattar två roller: den objektifierande rollen som fokuserar på kontrollåtgärder och en subjektifierande roll som ska kunna tillgodose individuella behov.

4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta avsnitt presenteras uppsatsens teoretiska utgångspunkter. Utifrån studiens syfte och frågeställningar används två olika teorier: Lipskys *Street-level bureaucracy* (2010) tillämpas för att förstå hur kriminalvårdares handlingsutrymme påverkas av att interaktionen med det häktade barnet äger rum i en byråkratisk kontext. Den andra teorin som används för uppsatsen är Scott och Lymans artikel *Accounts* (1968), som används för att analysera sättet kriminalvårdare beskriver sitt eget handlande och deras sätt att samtala med häktade barn.

4.1 Gräsrotsbyråkrater

I Lipskys arbete *Street-level Bureaucracy* från 2010 presenteras ett antal yrkesgrupper inom den offentliga sektorn som har direkt kontakt med människor i sitt arbete. Inom svensk litteratur har begreppet gräsrotbyråkrati blivit etablerat (Hertzbergs, 2003; Johansson, 2024), och kommer att användas i denna uppsats. En gräsrotsbyråkrat har i uppgift att utföra sitt arbete i enlighet med myndighetens regler och riktlinjer, men har också ett visst utrymme att välja vilka insatser som enskilda medborgare tilldelas. Riktlinjer inom den offentliga sektorn är vanligtvis produkter av politiska processer och utgör grunden för hur den offentliga sektorn ska fungera och hur medborgarnas behov och rättigheter ska tillgodoses. Emellertid kan verkligheten vara betydligt mer komplex än vad som framgår av dessa generella riktlinjer. I praktiken befinner sig gräsrotsbyråkraterna ofta i situationer där de måste göra individanpassade och situationsanpassade bedömningar. Lipsky (2010) menar att komplexiteten i interaktionen mellan arbetare och klient är så pass känsliga att de inte kan reduceras till ett standardiserat program eller en uppsättning konkreta instruktioner. Kravet på att gräsrotsbyråkraten kan göra situationsanpassade avvägningar gör det svårt att både utvärdera och detaljstyra arbetet.

”Ju tydligare målen är och ju bättre utvecklade resultatmått är, desto mer finjusterad kan vägledningen bli. Ju mindre tydliga målen är och ju mindre korrekt feedback, desto mer kommer individer i en byråkrati att själva få fatta beslut.” (Egen översättning: 40)

Lipsky (2010) menar alltså att bristande utvärderingsmöjligheter kan resultera i att gräsrotsbyråkrater blir alltmer självständiga från byråkratin i sitt beslutsfattande gentemot klienter. Det kan således resultera i två typer av policy: den officiella policyn som kommuniceras från byråkratins centrala strukturer eller "agency policy" (ibid.:3), vilket är resultatet av de individuella beslut som gräsrotsbyråkraterna fattar vid mötet med medborgarna. För att få en helhetlig bild av hur en byråkrati fungerar måste därför gräsbyråkraternas praktiska tillämpning observeras. Genom att ta del av yrkesutövares upplevelser undersöker Lipsky (2010) diskrepansen mellan policy och tillämpning, och på vilket sätt gräsrotsbyråkraten är med och skapar policyn som samhället får ta del av. Han använder exempel såsom poliser, lärare, fångvakter och sjukvårdare för att belysa yrken där individuella bedömningar och ageranden gentemot klienter har betydande konsekvenser för den enskilda individen. Lipsky (2010) menar att de som väljer den typen av arbete ofta har höga ambitioner om att tjäna samhället, men som sedan kan begränsas av verksamhetens förutsättningar. De som inte lyckas anpassa sin ambitionsnivå efter riktlinjer och direktiv kan uppleva utbrändhet eller hoppa av, medan de som anpassat sig anser att de gör det bästa av situationen. Lipsky (2010) observerar att gräsrotsbyråkrater ofta finner sig i situationer med sina klienter där de använder uttrycket 'jag gör bara mitt jobb' för att understryka deras skyldigheter att följa direktiv.

Lipsky (2010) använder fångvakter som ett exempel på hur gräsrotsbyråkratens personliga åsikter kan överskugga policyn. Huruvida klientens behandling bör vara striktare och fokusera på bestraffning eller om den bör vara mer rehabiliterande påverkar inte bara det generella rättsväsendet utan också det individuella bemötandet av varje klient. En intagens misskötsamhet kan i många fall vara en subjektiv bedömning, och det är upp till fångvakten om det rapporteras eller inte. Därmed blir frågan om klientens behandling inte bara en fråga om rättvisa utan också en som påverkar dynamiken och resultatet av interaktionen mellan fångvaktare och klienter. Den tvåfaldiga rollen som kriminalvårdare, som vårdare och vaktare, (Ekblom et al., 2010) justeras alltså både på en kriminalpolitisk nivå, som styr Kriminalvårdens policy och vägledning, och på en individuell nivå hos gräsrotsbyråkraten.

4.2 Accounts

I artikeln *Accounts* (1968) presenterar Marvin B. Scott och Stanford M. Lyman en systematisk kategorisering av hur sociala aktörer i olika språkliga sammanhang värderar sina eller andras handlingar. I artikeln betonas redogörandet för handlingar som kommit att ifrågasättas, men fenomenet kan också tillämpas för beskrivningar av neutralt eller positivt handlande. Det finns ingen entydig svensk översättning av begreppet, men ”förklarande redogörelser” och ”moraliska redovisningar” är några alternativ som använts i svensk litteratur (Runqvist, 2012). I denna uppsats används redogörelse som översättning till account. Scott och Lyman (1968) menar att analysen av hur människor redogör för sitt handlande har varit ouppmärksam i den sociologiska skolan trots dess stora innebörd för människors socialiserande.

Hur och när redogörelser används är beroende av hur parterna i samtalet har definierat sin identitet gentemot varandra, eftersom det styr samtalets karaktär. Lyman och Scott (1968) kategoriserar samtal i fem olika intimitetsnivåer: intim, vardaglig, konsultativ, formell och frusen. Den mest intima samtalskategorin är den som sker mellan människor som har en djup relation med varandra. Det vardagliga samtalet sker mellan kamrater och inom en målgrupp som kan kommunicera genom slang eller med liknande vokabulär. Det konsultativa samtalet kännetecknas av att den ena parten i samtalet besitter mer kunskap och att konversationen är av saklig karaktär. Formella samtal sker i större grupper eller där det finns en tydlig hierarkisk indelning hos parterna. Lyman och Scott (1968) menar att samtalsdynamiken inom byråkratier generellt är av formell karaktär. Den mest opersonliga samtalsstypen sker mellan personer som, trots att det förs en dialog sinsemellan, fortsätter att vara främlingar för varandra. Ofta beror det på att det existerar en oundviklig barriär mellan parterna, exempelvis mellan en kundtjänstoperatör och en kund. Denna samtalsstyp följer typiskt sett en förbestämd mall och har en förutsägbar struktur.

5. METOD

I detta avsnitt presenteras metodologiska överväganden som gjorts för att besvara uppsatsens frågeställningar. Uppsatsens frågeformulering syftar till att undersöka kriminalvårdarens subjektiva upplevelser av arbetet. Uppsatsen är därmed av kvalitativ art, och är inte ämnad för

generaliseringar av kriminalvårdares åsikter. Kvale et al. (2014: 47) beskriver den kvalitativa intervjuemetoden som att arbeta med ord i stället för med siffror.

5.1 Urval och intervjuer

Fyra kriminalvårdare från två olika häkten intervjuades. För att delta i studien skulle deltagarna vara anställda som kriminalvårdare vid ett häkte och ha erfarenhet av isoleringsbrytande arbete med häktade barn. Kriminalvården är restriktiv med att dela ut namn och personuppgifter på anställda. Kontakt med respektive häkte skedde därmed via Kriminalvårdens hemsida där jag annonserade mitt sökande efter intervjupersoner. Mottagaren av mejlet såg till att det hamnade hos en lämplig kontaktperson på häktet. Det var kontaktpersonen på respektive häkte som styrde urval av deltagare. Intervjupersoner som deltog var av båda kön, hade varierande åldrar, anställningstyper och arbetslivserfarenhet. För att bevara deltagarnas anonymitet görs inga detaljerade beskrivningar som kan anknytas till en person eller ett häkte.

Det rådande läget med överfulla häkten och anstalter inom Kriminalvården (Berg, 2024) hade en betydande inverkan på kriminalvårdarnas möjlighet att delta i studien. Flera häkten som kontaktades hänvisade till resursbrist och överbeläggningar som skäl till att de inte kunde delta. Vid ett specifikt tillfälle hade fem isoleringsbrytande kriminalvårdare ursprungligen ställt upp för intervjuer, men var tvungna att avböja deltagande på grund av en plötslig tillförsel av häktningar av barn på häktet, vilket behövde prioriteras.

Intervjuerna genomfördes via telefon där intervjuare och intervjuperson kunde höra, men inte se varandra. En nackdel med telefonintervjuer är att intervjuaren inte kunde ta del av intervjupersonens kroppsspråk och mimik under intervjun som hade kunnat bidra till en ökad förståelse i tolkningen av intervjusvar. Trots det bedöms inte de potentiellt hämmande konsekvenserna av telefonintervjuer ha någon större inverkan på intervjutolkningens utfall. Eftersom intervjuerna skedde under kriminalvårdarnas arbetstid, och det inte fanns möjlighet att ta sig till häktena, utgjorde telefonintervjun ett smidigt alternativ för deltagarna (Trost, 2010) såväl som intervjuare.

Inför intervjuerna blev samtliga deltagare tilldelade ett informationsbrev och en samtyckesblankett via e-post (se bilaga A & B). Samtyckesblanketten signerades innan

intervjun och skickades tillbaka till intervjuaren. Intervjuerna tog i snitt 45 minuter och bandades. Intervjuerna var av halv-strukturerad art (Kvale et al., 2014: 45) där forskaren försöker ”förstå teman i den levda vardagsvärlden ur undersökningspersonens perspektiv.”. Samtalet utgick ifrån en intervjuguide (se bilaga 3) men lämnade utrymme för följdfrågor och sidospår. Frågorna var formulerade på ett sätt som tenderar att ge mer öppna svar, exempelvis: *Kan du berätta om hur du går till väga när du gör isoleringsbrytande åtgärder?* Intervjufrågorna ställdes i en ordning som syftade till att göra intervjupersonerna gradvis mer bekväma att svara på reflekterande frågor.

5.2 Kodning och analys

Intervjufrågorna var avsedda att utgöra en empirisk grund för att kunna besvara uppsatsens forskningsfrågor. Min erfarenhet av att utföra isoleringsbrytande arbete har bidragit med både för- och nackdelar till min roll som forskare. Genom att själv erfara det isoleringsbrytande arbetet har jag utvecklat en uppfattning om hur det kan genomföras och hur varierande mötena med de häktade barnen kan vara. Denna insikt i yrkesrollen har varit central för uppsatsens problemformulering. Å andra sidan finns risken att min egen förståelse och erfarenhet färgar både problemformuleringen, utformningen av intervjuguider och de analytiska tolkningarna och slutsatserna. Som (Kvale et al., 2014) påpekar är intervjumaterialet en produkt av en interaktiv process mellan intervjuaren och intervjupersonen. Både intervjufrågorna, responsen och dynamiken i samtalet påverkar intervjupersons svar. Det är viktigt att vara medveten om detta när man analyserar intervjumaterialet för att undvika att den egna förståelsen och tolkningen dominerar över intervjupersons perspektiv.

De inspelade intervjuerna transkriberades till textformat för att möjliggöra en grundlig granskning och återigen läsning av materialet (Trost, 2010). Detta tillvägagångssätt möjliggjorde att forskaren kunde dyka djupare in i intervjuinnehållet och upptäcka mönster och nyanser som kanske inte var uppenbara vid första genomläsningen (ibid.). Den analytiska processen delades upp i två huvudsakliga proceduella steg: kodning och djupgående analys. Det är dock viktigt att betona att analysprocessen är en cirkulär process som börjar redan under själva intervjuprocessen (Kvale et al., 2014). Enligt författarna (ibid.) börjar analyserandet redan under intervjusituationen, där forskaren är medveten om och lyhörd för mönster, nyanser och intressanta aspekter som kan komma att fördjupas och utforskas vidare

under den efterföljande analysen. Denna kontinuerliga interaktion mellan forskare och data under hela forskningsprocessen är central för att uppnå en rik och nyanserad förståelse av det studerade fenomenet.

Kodning är en process där ”man bryter ner, undersöker, jämför, begreppsliggör och kategoriserar data” (Strauss & Corbin, 1990:61). För att få en överblick av intervjumaterialet gjordes en kategorisering av teman som ansågs relevanta för vidare analys (Kvale et al., 2014). Utifrån mina frågeställningar letade jag efter uttalanden som: 1) beskrev kontakten mellan kriminalvårdaren och det häktade barnet; 2) beskrev kriminalvårdarens kontaktskapande i relation till gränssättande; och 3) beskrev hur de tycker att isoleringsbrytande arbete kan förbättras. Intervjuanalysen utgick inte ifrån ett enskilt verktyg eller mall, utan kan snarare liknas med det eklektiska tillvägagångssätt som Kvale et al. (2014: 281) benämner ”bricolage”; där forskaren ”anpassar olika tekniska diskurser till varandra” och ”rör sig fritt mellan olika analytiska tekniker och begrepp”. Med denna metod kunde viktiga associationer upptäckas i intervjumaterialet som inte var uppenbart vid första genomläsning (ibid.).

Trosts (2010) resonemang om intervjuanalyser liknar Scott och Lymans (1968) teori om "accounts", vilken behandlar hur individer redogör för sitt handlande, visade sig vara en givande teoretisk grund för uppsatsens analys. Trost (2010:22) hävdar att "[v]ill vi veta något om deras åsikter, känslor, eller erfarenheter så skall vi studera deras beteende, deras aktiviteter, vad de säger och hur de gör det." Detta synsätt betonar vikten av att inte bara fokusera på det som sägs direkt, utan även att undersöka deras redogörelser av handlingar och uttryck som kan ge insikt i människors inre världar. Den första frågeställningen innebar alltså omfattande tolkningar av allt intervju-material, inte bara de delar där kontakten med barnen var direkt omnämnd. Det innebar att även att redogörelser av exempelvis praktiska tillvägagångssätt, spontana reflektioner om barnens bakgrund och val av samtalsämnen var av analytiskt intresse. Genom att noga granska dessa aspekter kunde forskaren få en djupare förståelse för kriminalvårdarnas tankegångar, känslor och erfarenheter, även om de inte alltid uttrycktes direkt i orden de sa. Att betrakta helheten av intervjumaterialet, inklusive både det uttalade och det implicita, var nödvändigt för att fånga nyanserna i deras upplevelser och perspektiv.

5.2.a) Key incidents

Emerson belyser (2004) hur studerandet av oväntade upptäckter, *key incidents*, kan hjälpa forskaren att få ny förståelse och göra nya konceptualiseringar inom sitt forskningsämne. Händelsen behöver inte vara uppenbart anmärkningsvärd bland deltagarna, men väcker ett intuitivt intresse för vidare analys av forskaren. Emerson (2004) menar att händelsen är empiriskt innehållsrik och givande för att besvara de frågor forskaren ämnar att undersöka.

Under intervjuerna identifierade jag två oväntade teman som fick en central betydelse för analysen av empirin. Det första temat växte fram ur den spontana frågan om en kriminalvårdare hade gjort, eller kunde tänka sig att krama ett häktat barn om barnet upplevdes behöva det. Svaren bedömdes som innehållsrika (Emerson, 2004) då de möjliggjorde djupa reflektioner om ett eventuellt överskridande beteende, barnets behov och deras individuella beslutsfattande. Genom att ställa frågan sattes kriminalvårdarnas handlingsutrymme som gräsrotsbyråkrater (Lipsky, 2010) i fokus och lyfte fram vikten av deras roll och ansvar i interaktionen med barnen. Den andra upptäckten gjordes delvis under genomförandet av intervjuerna, men fick en fördjupad innebörd först i kodningsprocessen där fler likheter och mönster identifierades. Under en intervju blev jag uppmärksam på att en kriminalvårdare jämförde sin yrkesroll med en föräldraroll. Det var först senare, i den analytiska fasen av studien, som jag insåg att detta tema återkom på flera ställen i intervjumaterialet.

6. RESULTAT OCH ANALYS

I detta avsnitt presenteras och analyseras empiriskt intervjumaterial med hänsyn till uppsatsens syfte, tidigare forskning och teoretiska perspektiv. Avsnittet är strukturerat i tre huvudsakliga delar utifrån uppsatsens frågeställningar.

Samtliga intervjuade kriminalvårdare använde sig löpande av exempel på hur de brukar prata med intagna barn och hur barnen brukar prata med dem. Det verkade som att kriminalvårdarna citerade sig själva för att förklara sin samtalsmetodik och attityd till barnen med konkreta exempel. Enligt Trost (2010) kan sådana exempel på samtal och aktiviteter vara ett värdefullt tillvägagångssätt för att tolka åsikter, känslor, eller erfarenheter. För att förtydliga när intervjupersonerna citerar sina samtal används apostrofer (') i början och slutet

av frasen. I utdrag från intervjumaterialet betecknas intervjuaren (I) och intervjuperson, respondenten (R).

6.1 Kontakten med häktade barn

För att besvara den första frågeställningen presenteras det empiriska materialet utifrån tre teman som anses centrala för att undersöka kriminalvårdarnas upplevelser av kontakt.

6.1.a) Handlingsutrymmet i isoleringsbrytande arbete

Delar av intervjuerna ägnades åt redogörelser av praktiska tillvägagångssätt i det isoleringsbrytande arbetet, som vad de brukar ägna sig åt för aktiviteter och var aktiviteten äger rum. Frågor kring dessa syftade till att få en utökad förståelse för vilka förutsättningar kriminalvårdarna har i sitt kontaktskapande och vidden av deras eget handlingsutrymme som gräsrotsbyråkrater (Lipsky, 2010). Det visade sig att det isoleringsbrytande arbetet utförs med viss variation på olika häkten beroende vilka resurser och lokaler som finns att tillgå. På ett häkte fanns till exempel möjligheten att följa med klienter ut till rastgården och ett kök där intagna kan träna sina färdigheter i både matlagning och städning. Min tjänstgöring på ett häkte, som inte är med i urvalet för uppsatsen, bekräftar variationen av isoleringsbrytande aktiviteter ytterligare.

Kriminalvårdarna beskriver konverserandet som den centrala aktiviteten i det isoleringsbrytande arbetet. Ibland sker det i samband med att de ägnar sig åt brädspel, kortspel, ritande eller med en film som står på i bakgrunden. Barnen erbjuds alternativ utefter tillgänglighet, och på så vis kan aktiviteterna till viss del individanpassas. Några intervjusvar indikerade att kriminalvårdarna har vissa preferenser i valet av aktivitet. En kriminalvårdare uttrycker att Tv-tittande under isoleringsbryt är ”ett dåligt sätt att umgås på” eftersom det hämmar kvaliteten av samtalet. En annan kriminalvårdare menar att en Tv som står på i bakgrunden kan göra att umgänget känns mindre förhörliknande och göra barnet med bekväm i tillvaron. Ritpapper kunde underlätta för barn som har svårt med ögonkontakt och som föredrar att ”plocka” med någonting under tiden de samtalar. Kriminalvårdarnas handlingsutrymme möjliggör således beslut som syftar till att optimera deras interaktion med barnen under isoleringsbrytande åtgärder, även om det kan finnas olika uppfattningar och metoder för att uppnå detta mål.

Förutsatt att barnet inte har andra aktiviteter inplanerade som skulle tillgodoräknas som isoleringsbrytande ska kriminalvårdaren och klienten spendera fyra timmar tillsammans. Flera av de intervjuade ansåg att tiden ibland kan kännas lång att spendera med en och samma klient under en dag och turades därmed om med sina kollegor.

För att undersöka vilken kontakt kriminalvårdarna försöker skapa till de häktade barnen frågade jag intervjupersonerna hur de själva definierar det isoleringsbrytande arbetet. Frågan gav olika svar. Någon hänvisade direkt till lagstiftningen om isoleringsbrytande åtgärder och sa att ”det låter krasst men att de ska ha sina fyra timmar utanför rummet så att säga”, följt av vad som räknas som isoleringsbryt för barnet. Ett svar från intervjun betonade särskilt de isoleringsbrytande kriminalvårdarna som gräsrotsbyråkrater (Lipsky, 2010):

R: ”Det är ju... En väldigt bra fråga /.../ det är nog svårt egentligen att beskriva... Att jag vet exakt vad jag förväntas göra. Men jag kom dit till de här ungdomarna med ett öppet sinne. Ställer väldigt mycket frågor i förhoppning att de vill och kan öppna upp sig och blir mer personliga med mig. Och beroende på vad de svarar så ställer jag oftast ytterligare frågor och kan berätta saker utifrån min erfarenhet av vad ett liv innehåller, både positivt och negativt.”

En annan intervjufråga syftade till att ta reda på vad kriminalvårdarna försökte uppnå med sitt arbete. Frågan ställdes på lite olika sätt beroende på situationen. Kriminalvårdaren i det förgående citatet beskriver sitt tillvägagångssätt med syftet för att få barnen att öppna upp sig och bli mer personliga. Tre andra svar från intervjuer:

R: ”Man vill skapa en relation med klienterna för att, ja, få en bättre kontakt med dem. Och vara ett stöd för dem under tiden som de är häktade.”

R: ”Så försöker man ju sysselsätta dem.”

R: ”Ja, vi värnar om personerna som är hos oss. Speciellt barnen. De lägger vi extra krut på. Det är väl vårt största jobb här. Att få deras dag att gå så bra som möjligt.”

Kriminalvårdarna verkade se sitt arbete som en kortsiktig insats för att underlätta tillvaron för barnen på häktet. En intervjuperson svarade att de klienter som fått isoleringsbrytande

aktiviteter tenderade att vara lugnare på avdelningen. Enligt *Kriminalvårdens handbok för arbetet med barnrättsperspektivet* ska insatser för barn ”särskilt syfta till att arbeta med faktorer som förbättrar förutsättningarna för barnet efter tiden i Kriminalvården”

(Kriminalvården, u.å., d: 24). När jag frågade en kriminalvårdare om de upplever att de kan göra skillnad för barnet genom det isoleringsbrytande arbetet fick jag svaret:

R: ”När jag började här, Alice, var jag nog lite naiv för jag trodde jag kunde göra skillnad. Jag är inte lika säker längre på att jag gör någon skillnad på sikt, men i stunden tror jag att jag gör skillnad. Det har faktiskt varit en del som uttryckt att ’det kändes så bra att prata med dig.’. Men vad det gör i längden, det vet jag inte Alice. Men där och då... Upplever jag att jag tillför någonting till de här unga killarna i alla fall.”

En annan menade att det inte går att veta om de haft en påverkan på lång sikt eftersom de inte får veta hur det går för barnen när de lämnat häktet:

R: ”/.../ man försöker liksom ’tänk på det här nu när du kommer ut nu eller när du kommer till SiS eller vad som nu kommer hända med dig’. ’Tänk på alla samtal vi haft och försök göra skillnad liksom’. Att de många gånger sagt ’jag kommer sakna att sitta och prata med er’ och ’ni har verkligen gjort min tid lättare. Jag har fått en annan bild av hur jag ska göra framöver’, typ och så där. Sen om det gör skillnad när de kommer ut sen, det vet jag inte för då träffar jag ju inte på dom. Men de säger oftast att de är väldigt tacksamma för den tiden de fått prata och att man har funnits där för dem och varit någon som lyssnat på dom.”

Trots att flera verkade tveksamma till att deras insatser har någon långsiktig påverkan gav nästan alla kriminalvårdare exempel på handlingar och samtal som kan tyckas eftersträva moralbildning och ge barnen nya insikter. En berättade hur schack kan användas för att träna barnens förmåga att resonera och betänka sina val. Samma kriminalvårdare berättade att han tror att barnen förstår de budskap om förändring och val i livet som han förmedlar, men att de praktiskt sett kan ha svårt att tillämpa dem. Detta beror enligt honom på att de återvänder till samma miljö och umgänge efter sin tid på häktet. Några kriminalvårdare berättade dock om barn vars attityder inte indikerar att de vill förändras. En citerade till exempel en klient som sagt ”ni kan sätta vilka insatser ni vill. Jag har gjort det här valet”. Andra berättade om barn

som utstrålat att de tycker det är coolt att de sitter häktade eller är tillhörande gäng. Ett exempel på hur en kriminalvårdare berättar att han brukar bemöta killarna som 'tillhör gäng':

R: "men är de här verkligen dina kompisar, om de har bett dig att göra en sån grej som har fått dig att komma hit? Har du försökt tänka efter när du tar vissa beslut? När du är med vissa personer, tänker du på "är den här personen rätt vän för mig, eller nej, den här personen vill jag avstå ifrån för jag kommer hamna i trubbel om jag umgås med den här personen"?'. Och oftast säger de 'nej, alltså vi tänker inte på det. Han är min vän. Han är rädd om mig. Vi tjänar in lite pengar'. Och såna saker. 'vi umgås'. Vi går liksom in i det här, men oftast blir de lite ointresserade."

De intervjuade kriminalvårdarna hade alltså flera skäl till sin tveksamhet att deras insatser för barnen har en långsiktig påverkan efter klienternas tid i Kriminalvården, så som handbokens (Kriminalvården, 2016) policy gör anspråk på. Det verkar däremot inte hindra dem från att använda sitt handlingsutrymme till att välja aktiviteter och samtalsämnen som syftar till att ha en långsiktig inverkan på barnen.

6.1.b) En kram

I den första intervjun ställde jag en fråga som inte stod med i intervjuguiden: "Om du skulle vara i en situation där ett barn öppnar upp sig väldigt mycket... Skulle du vilja ge barnet en kram, eller har du gjort det någon gång?". Ämnet blev en viktig *key incident* (Emerson, 2004) eftersom det visade sig ge empiriskt innehållsrika svar. Frågan ställdes därefter i alla intervjuer. Intervjupersonernas svar indikerade ett handlande som följer en "agency policy" (Lipsky, 2010:3) snarare än den officiella policyn. Intervjupersonerna som svarade att de var angelägna att krama om barnet verkade vara osäkra om det var felaktigt handlande. En intervjuperson svarade till exempel:

R: "[...] jag tror jag skulle ge dom en kram. Jag vet inte ens om det är rätt att göra så, men om det skulle uppstå att dom signalerar det. Alltså inte i ord men att de – jag tror mig kunna se om någon vill ha en kram – så skulle jag inte tveka. Om det vore en kvinnlig klient skulle jag inte göra det, ska väl tilläggas."

En annan svarade liknande:

R: "Ja, det skulle jag kunna göra. Om det – om jag känner att dom är mottagliga för den så absolut. Det har jag absolut inga problem med. Sen om det är rätt eller fel, det vet jag inte. Men... det kanske är jag som person, men jag tror fler skulle göra det."

Att ge någon en kram kan tyckas vara en naturligt social respons på situationer där personen mår dåligt och är i behov av stöttning. Samtidigt begränsas relationen mellan ett häktat barn och en kriminalvårdare av tydliga rollindelningar och säkerhetsrutiner för att förhindra otillåten påverkan inom myndigheten. Scott och Lyman (1968) menar att personer lägger sig på olika intimitetsnivåer i samtal med andra människor beroende på hur de identifierar sig själv i förhållande till motparten. Inom byråkratier antas ofta en formell samtalstyp utefter en tydlig hierarkisk indelning mellan klient och personal (ibid.). Intervjuszvaren som berörde om de skulle krama ett häktat barn var en av flera indikatorer på att isoleringsbrytande arbete antog en mer intim samtalstyp än vad som brukar ske inom byråkratier (Scott & Lyman, 1968). Kanske är det för att kriminalvårdarna ser avdelningsarbetet och det isoleringsbrytandet arbetet som "två skilda världar". En kriminalvårdare förklarar:

R: "Man får ju en annan relation till många klienter och det är väl det som blir skillnaden. Jag kanske kan prata med dem på ett annat ett sätt än mina kollegor på avdelningen kan göra för att dom kanske inte vet... Vad klienten har för gränser."

Trots att kriminalvårdarna kunde känna igen en tydlig skillnad i bemötande verkade de finna balansen mellan "personlig men inte privat" (Kriminalvården u.å., A) som relativt simpel. En kriminalvårdare sa exempelvis: "[...] jag vill kunna vara personlig utan att ens i närheten vara intim eller lämna ut hela min tillvaro.". Den "privata" delen av deras identitet som de inte ville dela med de intagna omfattade namn, adresser och andra detaljer om sig själv och anhöriga.

6.1.c) En förälder

Under de mångfaldiga och detaljerade beskrivningar kriminalvårdarna återgav av sitt arbete noterade jag ett oväntat genomsyrande tema: kriminalvårdarnas sociala arbete med intagna barn jämfördes med föräldraskap. En uttryckte det ordagrant i en diskussion om att sätta

gränser med den intagna: ”Så man får ju både vara... pappa och myndighetsperson i en och samma roll.” En kriminalvårdare berättade hur han kunde använda sig av sin egen pappas lärdomar om livet till de unga killarna på häktet. En annan drog flera paralleller hur arbetsuppgifterna kan efterlikna det de skulle få hemma av sina föräldrar, eller saker de inte fått under sin uppväxt och behöver lära sig nu. Kriminalvårdarna hjälper barnen att lära sig enklare matlagning, städning och att hålla efter sin hygien. De påminner dem om att göra läxorna. Samma kriminalvårdare svarade på frågan om att krama om ett barn som är ledsen under isoleringsbryt:

R: ” [...] vissa har ju knappt någon relation till sina föräldrar och de har aldrig fått en kram under sin uppväxt... Det är liksom... Det de behöver i stunden.”

När jag däremot frågade en kriminalvårdare om han kunde identifiera sitt arbete med en föräldraliknande roll var han skeptisk till denna jämförelse. Visst, menade han, kunde den ”efterlikna föräldrarollen, men det är inte meningen att vi ska ta över deras föräldrars roll.” Han utvecklar resonemanget:

R: ” [...] deras föräldrar kan vara jättefina på utsidan och ha gjort allt men barnet har valt att ta fel väg. Och då vill jag att de fortfarande ska ha den fina bilden av sina föräldrar. 'Det där är dina föräldrar, jag är (namn), kriminalvårdare. Och jag gör mitt jobb. Absolut, jag kan ge dig råd, tips, men jag är inte din farsa'. Och jag tycker man ska vara försiktig med den punkten. För det är lätt att man blir – att det blir mer känslor. Man kan vara personlig men inte privat. Och då kan det bli svårt om man förknippar sin roll som kriminalvårdare till föräldraroll för de här barnen. För att ibland, tyvärr, behöver vi ingripa som tjänstemän. Och då kommer det bli svårt att ingripa eller ta tag i en klient som du har föräldrarkänslor till.”

Ytterligare en parallell till föräldrarollen var uttalanden från kriminalvårdare som själva är föräldrar:

R: ”Man relaterar ju till sig själv när man har egna barn om de skulle hamna i den situationen.”

R: "Har man egna barn så blir det att man tänker 'tänk om det var ens eget barn'. Hur hade det känts?"

Det blev återigen tydligt att de isoleringsbrytande kriminalvårdarnas relation till de häktade barnen inte liknar den formalitet som Scott och Lyman (2010) beskriver mellan fångvakter och intagna. De isoleringsbrytande åtgärderna försätter kriminalvårdarna i en situation där de kommer närmare barnen än vad annan avdelningspersonal gör. En berättar att de "måste visa sig själva" för att barnen ska öppna upp sig tillbaka. Barnen beskrivs av en kriminalvårdare som nyfikna och att han därför alltid är beredd på att få de frågor han ställt tillbaka. En meningsfull tillvaro för barnen verkar därmed kräva viss transparens från vårdarna på ett sätt som avdelningspersonal som arbetar med vuxna intagna kanske inte behöver visa i sin yrkesroll. Samtidigt verkade samtliga kriminalvårdare ha tydliga gränser för vilken information de lämnar ut om sig själva. För vissa verkade yrkesrollen vara en direkt jämförbar med att vara en förälder. För andra frambringade det snarare reflektioner kring hur det hade känts att ens eget barn var i den intagnes position.

6.2 Balans mellan gränsdragning och kontakt

Kriminalvårdares upplevelser av en tvåfaldig yrkesroll är väl etablerad i tidigare forskning och litteratur. De kriminalvårdare jag intervjuade bekräftade delvis denna bild. Yrkesrollen och distansen till de intagna skiljer sig markant mellan avdelningspersonal och de som gör isoleringsbrytande arbete. Ekbom et al. (2010) problematiserade hur tvåfaldigheten kan vara hämmande för kontakten de får till de intagna eftersom det förväntas försämra deras förtroendet för kriminalvårdarna. När jag frågade om kriminalvårdarna upplever att yrkesrollerna kan stå i konflikt med varandra kontrade samtliga kriminalvårdare med att det isoleringsbrytande arbetet gör det lättare att dra gränser, och att tydliga gränser också underlättar kontakten till barnet. Till exempel sa en intervjuperson:

R: "Jag tror faktiskt snarare att det hjälper mig mer i mitt jobb. Till exempel när jag suttit och isol-brutit med de här barnen så har de fått en annan bild av mig. En mer avslappnad bild. En bild av förståelse. Och då blir det mer att de skäms när de gör fel på avdelningen, för 'jag har suttit och pratat med den här kriminalvårdaren. Han är precis som mig och vi har suttit och snackat om hur man ska sköta sig och jag har lovat att sköta mig'."

En gjorde en jämförelse till sin roll som förälder, där ett tydligt gränssättande skapar en tryggare miljö för barn. En annan beskriver sin bild av gränsdragning under isoleringsbrytandet:

R: ” [...] ena stunden kan man ha - alltså skoja och ha roligt tillsammans men nästa stund behöver man sätta ner foten och då upplever jag att dom man har en bra kontakt med lyssnar bättre än dem som man kanske inte har haft så bra kontakt med.”

Likt Stefansdotters (2016) intervjupersoner upplevdes den tvåfaldiga yrkesrollen inte stå i konflikt med varandra. Kanske är gränssättandet snarare ett redskap för kriminalvårdare att etablera sin identitet gentemot den intagna (Scott & Lyman, 1968). Att avgränsa vad som verkar vara relativt informella samtal med gränser eller tillsägelser kan bli en påminnelse för både kriminalvårdaren och den intagne att det finns tydliga barriärer mellan dem som inte ska överskridas. Till exempel berättade alla kriminalvårdare att de avråder klienter att prata detaljerat om sin brottsmisstanke eftersom de har anmälningsplikt till polisen för all information som kan vara relevant för utbildningen. Dessa regler och gränser verkar snarare underlätta än försvåra för kriminalvårdare i sitt förhållningssätt gentemot de intagna. För att undersöka påståendet om att tvåfaldigheten i deras yrkesroll kan vara förtroendehämmande (Ekbom et al., 2010) måste den intagnes perspektiv beaktas, lämpligen genom liknande intervjuer som Stefansdotter (2016) genomförde med människor som varit häktade.

6.3 Förbättringsområden

I slutet av varje intervju frågade jag intervjupersonerna hur det isoleringsbrytande arbetet kan förbättras. Tre av fyra kriminalvårdare svarade att de borde få mer utbildning som riktar sig mot hur man bemöter barn. Det föreslås både som en del av grundutbildningen som alla kriminalvårdare går (Kriminalvården, u.å., C) och som extrakurser som isoleringsbrytande personal borde erbjudas. En kriminalvårdare motiverar behovet av utbildning:

R: ”[V]i alla vet att du kan inte prata med ett barn som du pratar med en vuxen. Barnet har andra behov än vad den vuxna har för behov. Och då tror jag det kommer gynna oss som vårdare att gå såna utbildningar.”

En av kriminalvårdarna uttryckte att det snarare handlade om att kriminalvårdaren som gör isoleringsbrytande arbete måste tycka att det är kul att möta människor. Ett utdrag ur intervjun:

R: "Vissa, brukar jag tänka, att dom här kanske ska vara dörrvakter i stället. Alltså, du vet. Då ska man ju komma ihåg, dom är inte dömda än. Och då får man ha ett förhållningssätt där man ändå kan misstänka (skratt) att dom inte är oskyldiga, att jag fortfarande ändå är... Ja, trevlig, intresserad, inlyssnande. /.../"

I: "Tycker du att det glöms bort, att de inte är dömda för något brott än?"

R: "Inte i sak. Men jag tror ungefär att det är som när man kommer till lärarvikarien. Man såg att det lyste i ögonen att 'här var det någon som ska göra skillnad'. Efter tjugo år i yrket så har man kanske fått skruva på sin verklighet. Jag förstår att om jag hade jobbat här sen jag var trettio år och suttit i det här samtalet med dig så kanske jag hade haft en annan syn på det. Jag vet inte, Alice. Man blir luttrad här, tror jag."

Samma kriminalvårdare betonar senare att det är livserfarenheten av tidigare arbete med människor och en "social förmåga" som bidragit till kompetens att möta barnen, snarare än erfarenhet av kriminalvårdaryrket. Intervjupersonen konstaterade att isoleringsbrytande arbete inte kan reduceras till konkreta mallar:

R: "/.../jag vet inte hur man skulle kunna göra... hur man skulle liksom formulera eller strukturera IBÅ-samtalen, alltså rent teoretiskt så de skulle bli bättre. Alltså om du skulle förse oss med talmanus. Det tror jag absolut inte skulle bli bra. Utan jag tror att det är kopplat till att den som är anställd inom Kriminalvården som får i uppdrag ska tycka att det är roligt. /.../ alla samtal som förs i en anda där man bryr sig och är intresserad tror jag har ett värde... För människor"

På liknande sätt som Lipsky (2010) beskriver fenomenet med gräsrotsbyråkrati, menar denna kriminalvårdare att deras arbete kräver egna initiativ och handlingsfrihet som inte kan

detaljstyras från högre instanser. Han argumenterar således för att det isoleringsbrytande arbetet kan bli meningsfullt för barnet om det genomförs av personal med rätt inställning och attityd.

Flera av kriminalvårdarna berättade att barnen ibland yttrar vilka fördomar de haft om Kriminalvården innan de själva blivit häktade. Ett barn hade varit så rädd att han trodde att han skulle behöva slåss för att försvara sig när han anlände på häktet. Vissa barn har berättat för kriminalvårdarna att de uppmanats att inte prata med personalen på häktet. De kan då ”gå ner i status” eller ”ses som förrädare”. Dessa omständigheter kan givetvis försvåra kriminalvårdarens förmåga att få kontakt med barnet under isoleringsbrytande tid. En kriminalvårdare berättade att lokalerna var lyhörda och att andra intagna ”har ganska stora öron”. Den intervjuade menar att detta kan hindra intagna från att prata om de är medvetna om hur lyhört det är. Det faktum att det kan ses som direkt förräderi att prata med kriminalvårdare gör det sannolikt mer avskräckande för de intagna och kan utgöra ett allvarligt hinder i kontakten med de häktade barnen.

7. SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Kontextualiseringen av isoleringsbrytande kriminalvårdare som gräsrotsbyråkrater gav insikter i hur deras handlingsutrymme påverkas från två olika håll. Å ena sidan påverkas deras agerande av regler, gränser och riktlinjer som framgår av myndighetens styrdokument och policyer. Dessa utgör en ram som styr deras arbete och sätter gränser för deras handlingsfrihet. Å andra sidan påverkas deras beslutsfattande av de unika omständigheterna i arbetsmiljön och kring det individuella barnet de står inför. Det praktiska handlingsutrymmet var relativt begränsat av ett fåtal valbara aktiviteter på häktena. Rummens utrustning av spel och annat får styra vilka aktiviteter som erbjuds under den isoleringsbrytande stunden. Det påpekades även att rummets lyhörddhet kunde begränsa intagnas villighet att samtala med kriminalvårdaren. Kriminalvårdarna måste därför balansera mellan att följa myndighetens riktlinjer och att anpassa sina åtgärder efter den specifika situationen och barnets behov. Denna tvåfaldighet illustrerar komplexiteten i deras roll och det utmanande ansvar de har gentemot de barn de arbetar med. Handlingar skilde sig något efter kriminalvårdarnas personliga preferens i valet av aktiviteter och huruvida de skulle initiera fysisk kontakt, såsom en kram, med de häktade barnen. Genom att se dem som gräsrotsbyråkrater, där beslut och

handlingar inte alltid kan detaljstyras från högre instanser, blev det tydligt att isoleringsbrytande kriminalvårdare behöver agera självständigt och ta egna initiativ i särskilt stor utsträckning. Det största handlingsutrymmet kunde finnas i det interaktiva arbetet, där kriminalvårdarna i teorin kunde samtala fritt med den intagna så länge det inte stred mot Kriminalvårdens regler och riktlinjer. De intervjuade kriminalvårdarna benämnde samtalet med barnet som den centrala delen av isoleringsbrytandet, där några uttryckte en särskild strävan efter att förmedla insikter och "visdom" till barnen, både genom dialog och genom att lära dem grundläggande vardagssysslor såsom städning och personlig hygien. Möjligheten till en långsiktig påverkan på barnet upplevdes däremot som begränsade, särskilt med tanke på deras ovisshet om barnets miljö efter tiden i Kriminalvården.

7.1 Metodologiska reflektioner

Det viktigt att intervjuaren bär med sig en förståelse för vilka eventuella känsligheter som råder för den intervjuade som kan påverka benägenheten att ge ärliga svar. Att intervjua kriminalvårdare som utför arbete med häktade barn kan upplevas känsligt av flera skäl. Situationen kring häktade barn i Sverige är i hög grad granskad (Europarådet, 2021; Barnombudsmannen, 2021; Advokatsamfundet, 2021) och ett återkommande ämne för kriminalpolitisk debatt (Oljeqvist et al., 2023; Marinkovic, 2023). Lagen (2021:289) om isoleringsbrytande åtgärder är relativt ny och innehåller endast en vag beskrivning av vad arbetsuppgiften innebär för den isoleringsbrytande kriminalvårdaren. Vidare har det i media avslöjats en ökning av upptäckt infiltration och otillbörliga relationer mellan kriminalvårdare och intagna (Bering, 2024). Det finns därmed skäl att anta en överhängande risk att kriminalvårdarna känner press att svara på ett sätt som inte ska lämna tveksamheter i deras personliga, eller myndighetens kompetens att hantera de barn som sitter häktade. För att få svar av hög validitet från intervjupersonerna var det viktigt att de kände sig bekväma och trygga. Utan att underskatta vikten av intervjuarens sociala fingertoppskänsla kan en del konkreta åtgärder nämnas. Informationsbrevet innehöll ett förtydligande att intervjun inte syftar till att utvärdera kriminalvårdarnas kompetens i yrkesrollen (se bilaga A). Vid formuleringen av intervjufrågor var det ett ständigt övervägande om frågan kunde uppfattas på ett sådant vis. Inledande intervjufrågor berörde relativt ytliga ämnen för att intervjupersonen gradvis skulle bli mer bekväm att svara på frågor av reflekterande art. Frågan om hur isoleringsbrytande åtgärder kunde förbättras placerades strategiskt i slutet av intervjun, då intervjupersonernas berättande tycktes ha tagit en mer nyanserad och

problematiserande form än i början. Huruvida åtgärderna bidrog till en ökad svars kvalitet hos deltagarna går inte att fastställa. Det går alltid att diskutera i vilken utsträckning kriminalvårdarnas berättelse speglar hur de egentligen upplever det isoleringsbrytande arbetet. Som intervjuare upplevde jag att till viss del intervjupersoner som gärna representerade sin arbetsplats och sina kollegor med berömmande ord, medan andra var mer öppna med kritiska reflektioner. Det ska däremot inte heller antas att positiva uttalanden inte varit genuina uttalanden. Det faktum att tre av fyra intervjuade uttryckte behovet för vidare kompetensutveckling kan vara en indikator på att de känt sig bekväma nog att uttrycka brister i sig själva såväl som i myndigheten.

Kvalitativ forskning är inte ämnat till generaliserande slutsatser, och inte heller i denna uppsats kommer försök göras till att representera alla isoleringsbrytande kriminalvårdares upplevelser. Fler intervjuer hade kunnat bidra med fler nyanser till kriminalvårdarens livsvärld. Samtidigt kan den byråkratiska kontext som kriminalvårdare verkar inom skapa en liknande yrkeskultur på häkten runt om i landet. Det vill säga, eftersom alla gräsrotsbyråkrater är underställda samma byråkratiska riktlinjer som härrör från en bredare kriminalpolitisk debatt, kan liknande förhållanden och erfarenheter förväntas för de isoleringsbrytande kriminalvårdarna. Kriminalvården befinner sig för närvarande i stabsläge till följd av nationell platsbrist, och dess konsekvenser sträcker sig därmed över alla individuella häkten. Dessa faktorer kan tänkas skapa liknande förutsättningar och erfarenheter för de isoleringsbrytande kriminalvårdarna, vilket ökar reliabiliteten i uppsatsens intervjustudie.

7.2 Författarens reflektioner

Det isoleringsbrytande arbetet kan betraktas som spetsen av gräsrotsbyråkrati inom en komplex, straffpolitiskt förankrad verksamhet. Till skillnad från avdelningspersonalen på häkten förväntas de isoleringsbrytande kriminalvårdarna utföra ett socialt arbete med barn vars bakgrund eller psykiatriska tillstånd kan försvåra interaktionen. Det rådde skilda meningar i vad som hade förberett de intervjuade kriminalvårdarna för de komplexa interaktioner som de ofta stod inför med de häktade barnen. De hänvisade till tidigare arbetslivserfarenhet, generella erfarenheter, sitt föräldraskap, sin människosyn och sociala förmåga. Genom intervjuerna fick jag en inblick i deras beslutsfattande och ställningstaganden i samtalen med barn, hur de möter olika humör och attityder och vad de väljer att visa av sig själva.

Eftersom varken effekten av isoleringsbrytande åtgärder eller en kriminalvårdares förmåga till meningsfull kontakt enkelt kan mätas på ett objektivet sätt, finns det inga säkra sätt att påstå att kriminalvårdarna är i behov av utbildning och att denna utbildning skulle garantera mer givande interaktioner med barnen. Därför anser jag att det är särskilt viktigt att lyssna på kriminalvårdarnas uttryckta önskemål om sådana insatser. Att ta hänsyn till deras egna erfarenheter och uppfattningar kan vara avgörande för att utforma relevanta och effektiva utbildningsprogram som verkligen möter deras behov och förbättrar deras yrkespraxis. I en yrkesroll som genomsyras av varsamma, situationella beslut i interaktionen med ett barn som befinner sig i en frihetsberövad situation och ofta drabbat av svåra omständigheter är det vanskligt att förlita sig enbart på kriminalvårdarens sunda förnuft. Om Kriminalvårdens mål är att kriminalvårdarna ska kunna möta barnen med ett högkvalitativt innehåll ur ett barnrättsperspektiv, vilket framgår i styrdokument (Kriminalvården, 2016), behöver kriminalvårdarna rustas med kunskap om att bemöta barn i denna sårbara situation. Dessutom skulle detta bidra till att tydliggöra förväntningarna på deras arbete, vilket flera av de intervjuade kriminalvårdarna uttryckte osäkerheter kring.

8. KÄLLFÖRTECKNING

- Advokatsamfundet. (2021). *Advokatsamfundet vill ha tidsgräns för häktning*. R-2020/2468. Dnr 890-2020/21
https://www.advokatsamfundet.se/globalassets/advokatsamfundet_sv/remissvar/tidsgrans_for_haktning_av_barn2.pdf
- Andershed, A.K. & Andershed, H. (2019). *Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga: Att använda teori och forskning i praktiken*. I Barn och unga som begår brott eller riskerar att begå brott. Kunskapsstöd för socialtjänsten om att identifiera, utreda och bedöma behov. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Barnombudsmannen. (2013). *Från insidan, barn och ungdomar om tillvaron i arrest och häkte*. Stockholm: Fritzes.
- Barnombudsmannen. (2021). *Remissvar: Tidsgränsning för häktning av barn*. Dnr: BO 2020-0386. Publicerad 2021-04-23
<https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/remissvar/tidsgrans-for-haktning-av-barn.pdf>
- Berg, R. (2024) *Kriminalvården går upp i stabsläge kring platser*,
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kriminalvarden-gar-upp-i-stabslage-kring-platser> Hämtad 2024.03.21
- Bering, S. (2024) *Kraftig ökning av misstänkta fall av infiltration inom kriminalvården*,
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kraftig-okning-av-misstankta-fall-av-infiltration-inom-kriminalvarden>
- Broberg, A. Almqvist, K., Risholm Mothander, P. & Tjus, T. (2015). *Klinisk barnpsykologi*. Utveckling på avvägar. 2 utgåvan. Natur och Kultur.
- Brå. (2006). *Hot och våld mot kriminalvårdens personal*,
https://bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800010552/1371914725921/2006_5_hot_vald_mot_kriminalvardens_personal.pdf
- Brå, Brottsförebyggande rådet. (2017). Att minska isoleringen i häkte. (Rapport 2017:6)
- Corbin, J. M., & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative sociology*, 13(1), 3-21.
- Ekbom, T., Engström, G. & Göransson, B. (2014) *Människan brottet följderna*. Stockholm: Natur & Kultur
- Emerson, R. M. (2004). Working with 'key incidents. *Qualitative research practice*, 457-472.
- Europarådet. (2021) *Report to the Swedish Government on the visit to Sweden carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT)*, 18-19 January 2021, Publicerades 9 September 2021, Strasbourg. CPT/Inf (2021) 20

<https://www.regeringen.se/contentassets/196d8d8d2c584d18a54606bd88cbdb4/cpts-rapport-2021-09-09-fran-besok-i-sverige.pdf>

Goffman, E (1983) "Totala institutioner - fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor". Rabén och Sjögren, Stockholm

Goffman, E. (2014a). Totala Institutioner. Lund: Studentlitteratur AB.

Goffman, E. (2014b) Jaget och maskerna. En studie vardagslivets dramatik. 6:e upplagan. Lund: Studentlitteratur AB.

Hertzberg, F. (2003). Gräsrotsbyråkrati och normativ svenskhet: Hur arbetsförmedlare förstår en etniskt segregerad arbetsmarknad. Arbetsliv i omvandling, (7), 1-271.

Hjertén, L. & Zangana, B. (2023). *Barnens egna ord – inifrån överfulla häktena*.
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/kEgj6X/barnens-egna-ord-inifran-overfulla-haktena>
Hämtad 2024.03.19

Johansson, M. (2024). I samtal med Kronofogden: Hur myndighetsservice görs i språkliga möten mellan inringare och kundservicehandläggare (Doctoral dissertation, Acta Universitatis Upsaliensis).

Påhlsson. (2024a). JO: s beslut 2024-02-29, dnr 7437-2022.
<https://www.jo.se/besluten/allvarlig-kritik-mot-kriminalvarden-haktet-boras-for-att-inte-tillgodose-intagnas-ratt-att-vistas-i-gemensamhet-m-m/>

Påhlsson. (2024b). JO Protokoll dnr O 3-2022. *Opcat-inspektion av Kriminalvården, häktet Sollentuna, den 21 och 22 mars 2022*. https://www.jo.se/app/uploads/2023/02/NPM-protokoll-O_3-2022.pdf

Kriminalvården. (2016). *Kriminalvårdens handbok för arbetet med barnperspektivet*. Norrköping: Kriminalvården.

Kriminalvården, a. (2022). *KOS 2022: Kriminalvård och statistik*.
https://www.kriminalvarden.se/globalassets/forskning_statistik/kos-2022-kriminalvard-och-statistik.pdf

Kriminalvården, b. (2022) *Kartläggning av häktade barn och ungdomar i Sverige 2019-2020*.
<https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/kartlaggning-haktade-barn-och-ungdomar-i-sverige-2019-2020.pdf>
Hämtad 2024.04.08.

Kriminalvården. (2023). *RAPPORT, K. O. KORT OM HÄKTADE BARN*.
<https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/kort-om-haktade-barn.pdf>

Kriminalvården. (2024) *Årsredovisning 2023*,
<https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/ekonomi/kriminalvardens-arsredovisning-2023.pdf>

Kriminalvården, a. (u.å.) *Om Kriminalvården*, <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/> Hämtad 2023.03.21

Kriminalvården, b. (u.å.) *Kriminalvårdens etik-och värdegrund*, https://www.kriminalvarden.se/globalassets/om_oss/etik_och_vardegrund.pdf Hämtad 2024.03.21

Kriminalvården, c. (u.å.). *Kriminalvårdsutbildningen - en betald utbildning inom Kriminalvården*, <https://www.kriminalvarden.se/jobba-hos-oss/kriminalvardsutbildningen/> Hämtad 2024.03.21

Kvale, S., Brinkmann, S., & Torhell, S. E. (2014). Den kvalitativa forskningsintervjun. Studentlitteratur.

Larsson, S. (2012). Personlig men inte privat: En studie av kriminalvårdarens gränsdragning mellan det professionella och det personliga och privata. <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:586151/FULLTEXT01.pdf>

Lipsky, M., & ProQuest. (2010). Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services (30th anniversary expanded ed.). New York: Russell Sage Foundation.

Marinkovic, D. (2023) Barnen i häkte chockar kriminologen: ”Få länder har samma problem”, <https://sverigesradio.se/artikel/barnen-i-hakte-chockar-kriminologen-fa-lander-har-samma-problem>

Marszalek, M. (2018). Förhållningssätt och bemötande i Kriminalvården. https://www.criminology.su.se/polopoly_fs/1.428902.1551445869!/menu/standard/file/Marta%20Marszalek.pdf

Miller, H. (2023) *Hundra barn sitter just nu häktade – största antalet någonsin*. Sveriges Radio, <https://sverigesradio.se/artikel/i-gangbrottslighetens-spar-just-nu-rekordmanga-haktade-barn>

Nilsson, E. (2022) *Kriminalvårdaren: Fruktansvärt läge – hot och våld kommer öka*, <https://arbetet.se/2022/09/08/kriminalvardaren-fruktansvart-lage-hot-och-vald-kommer-oka/> Hämtad 2024.03.21

Nordebo, P. & Eriksson, S. (2023) *Våld mot kriminalvårdare ökar*, <https://www.publikt.se/nyhet/vald-mot-kriminalvardare-okar-25044> Hämtad 2024.03.21

Nyström, E. (2014). Humanistiskt förankrade förhållningssätt gentemot unga i kriminalvården. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/37137/gupea_2077_37137_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Oljeqvist, J., Stauffer, J., Johansson, A., Ernestam, A., Wernquist, E., Frankel, M., Damber, S., Claesson, M., Hågeby Caicedo, E., Hirs, S., Rapacioli, L., Leviner, P., Zillén, K. (2023) ”Barn i gäng behöver skydd – inte straff”, <https://www.svd.se/a/69dbgL/debattorer-barn-i-kriminella-gang-behoover-skydd-inte-straft>

Scott, M. B., & Lyman, S. M. (1968). Accounts. *American sociological review*, 46-62.

Stefansdotter, Å. (2016). Frihetsberövad i häkte.

Strand, E. (2022). "Kriminalvården borde byta namn till Straffverket",

<https://omni.se/kriminalvarden-borde-byta-namn-till-straffverket/a/G3ozvq>

Hämtad 2024.03.21

Trost, J. (2010). Kvalitativa intervjuer. Studentlitteratur.

Åklagarmyndigheten. (2022) *Årsredovisning*.

<https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/planering-och-uppfoljning/arsredovisningar/arsredovisning-2022.pdf>

8.1 LAGRUM

SFS 2010:611. *Häkteslag*, Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2018:1197. *Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*, Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet MRB.

SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*.

9. BILAGOR

Bilaga A

LUNDS
UNIVERSITET

Informationsbrev till deltagare i studie: Kriminalvårdens inre värld

Inbjudan och deltagande

Jag heter Alice Gustafsson och är student vid Lunds universitet där jag läser kriminologi. Studien är ett examensarbete på grundnivå, kandidatuppsats i kriminologi vid Lunds universitet (C-uppsats). Studien "kriminalvårdens inre värld" syftar till att undersöka hur kriminalvårdare upplever klientarbetet med häktade barn i yrkesrollen som isoleringsbrytande kriminalvårdare.

För att kunna delta i studien ska du vara anställd hos ett av Kriminalvårdens häkten och ha erfarenhet av att arbeta med isoleringsbrytande åtgärder för häktade barn.

Du som deltagare är anonym och all information som kan härledas till dig personligen, dina kollegor, det specifika häktet eller en klient kommer aidentifieras.

Fokuset i intervjun är dina erfarenheter, tankar och uppfattningar om din yrkesroll som isoleringsbrytande kriminalvårdare. Under intervjun kommer du besvara frågor i den mån du kan och det känns bara för dig. Intervjun syftar inte till att undersöka hur bra du är på ditt jobb. Det är av högt värde för studiens resultat att du är ärlig och uppriktig med dina åsikter. Jag kommer inte ställa frågor som berör sekretesskänslig information om myndighetens säkerhetsrutiner eller klientel.

Inspelning

För att jag ska kunna ta del av intervjun flera gånger kommer den att spelas in med ljudupptag och materialet kommer att aidentifieras och hållas oåtkomligt för obehöriga. När examensarbetet är godkänt kommer det inspelade och transkriberade materialet att förstöras. Resultaten publiceras inte på annat sätt än genom ansvarigt lärosäte.

Du kan när som helst avbryta ditt deltagande under studiens gång utan att behöva uppge en anledning.

Bilaga B

Samtyckesblankett: informerat samtycke

Samtycke till att delta i studien "Kriminalvårdens inre värld".

Jag har läst och förstått den information om studien som anges i dokumentet "Informationsbrev till deltagare". Jag har tagit del av informationen om studiens upplägg och syfte och jag är medveten om att jag kan avbryta mitt deltagande när som helst under studiens gång utan att behöva uppge en anledning. Jag har fått möjlighet att ställa frågor till forskaren om så önskats.

- Jag samtycker till att delta i studien som beskrivs i dokumentet "Informationsbrev till deltagare".
- Jag samtycker till att mina personuppgifter behandlas på det sätt som beskrivs i dokumentet "Informationsbrev till deltagare".
- Jag vill få uppsatsen skickad till mig när den är godkänd.
- Jag vill få transkriberingen av intervjun skickad till mig.

Om ja: mailadress

Plats och datum

Underskrift.....

Namnförtydligande.....

Bilaga C

Intervjuguide

Introduktion

- Hur länge har du jobbat som kriminalvårdare?
- Hur länge har du arbetat med aktivering? Hur ofta?
- Har du genomgått grundutbildningen?
- Vad gjorde du innan du började jobba på häktet?
- Har du någon tidigare erfarenhet eller utbildning av att arbeta med barn eller ungdomar?
 - o Har du egna barn?
 - o Om ja, tycker du att den hjälper dig i det vardagliga arbetet med häktade barn?
- Vad tycker du om att vara aktiverare?
- Vad gör en aktivering bra eller dålig enligt dig?
- Samsittare vs aktivering? Vad är bäst för barnet?

Tillvägagångssätt

- Kan du berätta lite om hur aktiveringen brukar gå till för dig? Hur du brukar göra?
- Hur tror du andra brukar göra?
- Är ni alltid utanför barnets bostadsrum?
- Finns det någon/ några aktiviteter du föredrar när du aktiverar? Varför?
- Hur bemöter du ett barn som verkar nedstämd?
- Försöker du göra skillnad för barnet? Hur?
 - o Kortsiktigt, långsiktigt
- Känner du att du gör någon skillnad för barnet? Hur?
- Hur bemöter du ett barn som inte är pratsamt?
- Hur mycket brukar du berätta om dig själv för den intagne?
- Lära känna barnet?

Tankar

- Brukar du vara medveten om vad det intagna barnet sitter häktad för när du aktiverar honom/ henne?
 - o Är detta ett aktivt val att ta reda på/ undvika?
 - o Om ja, har du märkt att det påverkar ditt arbete på något sätt?
- Vilka utmaningar upplever du som aktiverare till häktade barn?
 - o Kan du ge något exempel på en utmanande situation?
- Har du någon gång känt en fara för din egen säkerhet när du har aktiverat?
 - o Om nej, vad får dig att känna dig trygg?
 - o Om ja, kan du berätta om händelsen?
- Hur balanserar du ett säkerhets- och kontrollarbete och meningsfull kontakt med barnen?

Barnets mående

- Vilka samtalsämnen brukar du initiera med barnet under aktivering?
- Trauman och mående. Kan du berätta lite om hur du navigerar ”djupa” samtalsämnen med barnen?

- Tycker du synd om barnen som sitter häktade?
- Ge dem en kram?
- Är aktivering meningsfullt för barnen, tror du?
- Upplever du att de känner skuld och skam över sin situation?
- Hur tror du att aktivering kan förbättras, både för dig som kriminalvårdare och för barnet?
- Är det något du vill lägga till?